

Březen 2014

EuroInfo

DIKCE A APLIKACE MAASTRICHTSKÝCH KONVERGENČNÍCH KRITÉRIÍ

Pramen:

Vyhodnocení plnění maastrichtských konvergenčních kritérií a stupně ekonomické sladění ČR s eurozónou. Společný dokument Ministerstva financí ČR a České národní banky, prosinec 2012.

Konvergenční zpráva Evropské centrální banky, květen 2013.

CENOVÁ STABILITA

Ustanovení Smlouvy o fungování Evropské unie

Článek 140 odstavec 1 první odrážka Smlouvy vyžaduje „dosažení vysokého stupně cenové stability patrné z míry inflace, která se blíží míře inflace nejvýše tří členských států, jež dosáhly v oblasti cenové stability nejlepších výsledků.“

Článek 1 Protokolu č. 13 o kritériích konvergence dále stanoví, že „kritérium cenové stability znamená, že členský stát vykazuje dlouhodobě udržitelnou cenovou stabilitu a průměrnou míru inflace měřenou v průběhu jednoho roku před provedeným šetřením, jež nepřekračuje o více než 1,5 procentního bodu míru inflace nejvýše tří členských států, které v oblasti cenové stability dosáhly nejlepších výsledků. Inflace se měří pomocí indexu spotřebitelských cen na srovnatelném základě s přihlédnutím k rozdílnému vymezení pojmů v jednotlivých členských státech.“

Aplikace Smlouvy v konvergenčních zprávách EK a ECB

Průměrná míra inflace měřená v průběhu jednoho roku před provedeným šetřením je spočtena jako přírůstek posledního dostupného dvanáctiměsíčního průměru harmonizovaného indexu spotřebitelských cen oproti průměru předchozích dvanácti měsíců. Referenční hodnotou cenového kritéria je prostý aritmetický průměr inflace nejvýše tří zemí, které dosáhly nejlepších výsledků v oblasti cenové stability, navýšený o 1,5 procentního bodu.

Dosavadní praxe naznačuje, že v kontextu utlumené ekonomické aktivity se jako referenční země automaticky nevyklučují země s nízkou či zápornou mírou inflace, ale pouze ty země, které vlivem mimořádných či specifických faktorů vykazují výrazné odchylky ve svém cenovém vývoji od ostatních členských států EU.

VÝVOJ DLOUHODOBÝCH ÚROKOVÝCH SAZEB

Ustanovení Smlouvy o fungování Evropské unie

Článek 140 odstavec 1 čtvrtá odrážka Smlouvy vyžaduje „stálost konvergence dosažené členským státem a jeho účast v mechanismu měnových kurzů Evropského měnového systému, která se odráží v úrovních dlouhodobých úrokových sazeb.“

Článek 4 Protokolu č. 13 o kritériích konvergence stanoví, že „kritérium konvergence úrokových sazeb znamená, že v průběhu jednoho roku před šetřením průměrná dlouhodobá nominální úroková sazba členského státu nepřekračovala o více než 2 procentní body úrokovou sazbu nejvýše tří členských států, které dosáhly v oblasti cenové stability nejlepších výsledků. Úrokové sazby se zjišťují na základě dlouhodobých státních dluhopisů nebo srovnatelných cenných papírů, s přihlédnutím k rozdílnému vymezení pojmů v jednotlivých členských státech.“

Aplikace Smlouvy v konvergenčních zprávách EK a ECB

Je v kompetenci hodnotících institucí, zda do výpočtu referenční hodnoty úrokového kritéria budou zahrnuty všechny tři země použité pro výpočet kritéria cenové stability, nebo zda s ohledem na mimořádné či specifické okolnosti bude některá ze tří referenčních zemí pro účely výpočtu úrokového kritéria vyřazena.

VÝVOJ SMĚNNÝCH KURZŮ

Ustanovení Smlouvy o fungování Evropské unie

Článek 140 odstavec 1 třetí odrážka Smlouvy vyžaduje „dodržování normálního flukтуаčního rozpětí stanoveného mechanismem směnných kurzů Evropského měnového systému po dobu alespoň dvou let, aniž by došlo k devalvací vůči měně jiného členského státu.“

Článek 3 Protokolu č. 13 o kritériích konvergence stanoví, že „kritérium účasti v mechanismu směnných kurzů Evropského měnového systému, jak je uvedeno v článku 140 odst. 1 třetí odrážce Smlouvy, znamená, že členský stát alespoň po dobu posledních dvou let před šetřením dodržoval flukтуаční rozpětí stanovené mechanismem směnných kurzů Evropského měnového systému, aniž by byl směnný kurz vystaven silným tlakům. Zejména pak nesměl členský stát v tomto období z vlastního podnětu devalvovat dvoustranný střední kurz své měny vůči euru.“

Aplikace Smlouvy v konvergenčních zprávách EK a ECB

Smlouva odkazuje na kritérium účasti v Evropském mechanismu směnných kurzů (ERM do prosince 1998 a následně ERM II od ledna 1999). EK a ECB v souladu se zněním Smlouvy vyhodnocují, zda se země účastnila mechanismu ERM II alespoň po dobu posledních dvou let před šetřením.

Ohledně definice normálního flukтуаčního rozpětí hodnotící instituce vycházejí z oficiálního stanoviska Rady EMI (říjen 1994), kde se uvádí, že „širší flukтуаční pásmo přispělo k dosažení udržitelné míry stability směnných kurzů v rámci ERM“, dále že „Rada EMI považuje zachování současných pravidel za vhodné“ a rovněž že „členské státy by se i nadále měly snažit předcházet výrazným fluktuacím směnných kurzů tím, že zaměří svou politiku na dodržování cenové stability a snižování schodků veřejných rozpočtů, čímž přispějí k naplnění požadavků článku 140 odst. 1 Smlouvy a příslušného protokolu.“

V úvahu je bráno též stanovisko Rady EMI ve zprávě Progress towards Convergence (listopad 1995), kde bylo konstatováno, že „když byla Smlouva sestavována, představovalo tzv. normální flukтуаční rozpětí odchylku $\pm 2,25\%$ od bilaterální centrální parity a odchylka $\pm 6\%$ představovala výjimku. V srpnu 1993 bylo přijato rozhodnutí o rozšíření flukтуаčního rozpětí na $\pm 15\%$. Interpretace tohoto kritéria, a především pojmu normální flukтуаční rozpětí, se tak stala poněkud složitější.“ Dále bylo navrženo, že při závěrečném hodnocení bude třeba vzít ohled na „specifický vývoj směnných kurzů v rámci Evropského měnového systému (EMS) od roku 1993.“

Při posuzování přítomnosti výrazného napětí nebo silných tlaků na směnný kurz se zkoumá míra odchýlení kurzů k euru od centrálních parit v rámci ERM II. Vedle toho se používají další ukazatele, jako například krátkodobé úrokové diferenciály vůči eurozóně a jejich vývoj. Zohledňována je role devizových intervencí.

FISKÁLNÍ VÝVOJ

Ustanovení Smlouvy o fungování Evropské unie

Článek 140 odstavec 1 druhá odrážka Smlouvy vymezuje kritérium konvergence v oblasti veřejných financí jako „*dlouhodobě udržitelný stav veřejných financí patrný ze stavu veřejných rozpočtů nevykazujících nadměrný schodek ve smyslu čl. 126 odst. 6.*“

Článek 2 Protokolu o kritériích konvergence dále stanoví, že toto kritérium znamená, že „*v době šetření se na členský stát nevztahuje rozhodnutí Rady podle čl. 126 odst. 6 uvedené smlouvy o existenci nadměrného schodku.*“

Článek 126 stanoví postup při nadměrném schodku. Podle článku 126 odst. 2 a 3 Smlouvy vypracuje Evropská komise zprávu, pokud členský stát EU nesplňuje požadavky dodržování rozpočtové kázně, a to zejména pokud:

(a) poměr plánovaného nebo skutečného schodku veřejných financí k hrubému domácímu produktu překročí referenční hodnotu (stanovenou v Protokolu o postupu při nadměrném schodku jako 3 % HDP), ledaže by:

- buď poměr podstatně a nepřetržitě klesal a dosáhl úrovně, která se blíží referenční hodnotě,
- nebo by překročení referenční hodnoty bylo pouze výjimečné a dočasné a zároveň poměr zůstal blízko k referenční hodnotě.

(b) poměr veřejného dluhu k hrubému domácímu produktu překročí referenční hodnotu (stanovenou v Protokolu o postupu při nadměrném schodku jako 60 % HDP), ledaže se poměr dostatečně snižuje a blíží se uspokojivým tempem k doporučené hodnotě.

Ustanovení Smlouvy jsou dále upřesněna nařízením Rady (ES) č. 1467/97 ve znění nařízení Rady (EU) č. 1177/20113, které mimo jiné:

- Potvrzuje rovnocenné postavení kritéria dluhu a kritéria schodku tím, že kritérium dluhu uvádí do praxe, ale umožňuje tříleté přechodné období. Článek 2 odstavce 1a nařízení stanoví, že pokud poměr veřejného dluhu k HDP překročí referenční hodnotu, je třeba jej považovat za dostatečně se snižující a uspokojivým tempem se blížící k referenční hodnotě, jestliže se rozdíl vzhledem k referenční hodnotě snižoval za předchozí tři roky průměrným tempem jedné dvacetiny za rok, což je doporučená hodnota, přičemž se vychází ze změn za poslední tři roky, za něž jsou údaje k dispozici. Požadavek týkající se kritéria dluhu se rovněž považuje za splněný, pokud rozpočtové předpovědi Komise naznačují, že k požadovanému snížení rozdílu dojde během určeného tříletého období. Při uplatňování doporučené hodnoty pro úpravu dluhového poměru by se mělo zohlednit působení cyklu na tempo snižování dluhového poměru.
- Uvádí relevantní faktory, které Komise vezme v úvahu při vypracování zprávy podle článku 126 odstavec 3 Smlouvy. Především však specifikuje řadu faktorů považovaných za relevantní pro posouzení vývoje střednědobých hospodářských, rozpočtových a dluhových pozic.

DALŠÍ RELEVANTNÍ FAKTORY

Článek 140 odstavec 1 Smlouvy stanoví, že „zprávy Komise a Evropské centrální banky také přihlédnou k výsledkům integrace trhů, situaci a vývoji běžného účtu platební bilance a posouzení vývoje nákladů na jednotku pracovní síly a jiných cenových indexů.“

Makroekonomický dohled

Na základě ustanovení Smlouvy podle čl. 121 odst. 6 Evropský parlament a Rada EU přijaly podrobná pravidla pro postup při mnohostranném dohledu uvedený v čl. 121 odst. 3 a čl. 121 odst. 4 Smlouvy. Tato pravidla byla přijata „k zajištění užší koordinace hospodářských politik a trvalé konvergence hospodářské výkonnosti členských států“ (čl. 121 odst. 3) poté, co se bylo „třeba poučit ze zkušeností získaných v prvním desetiletí fungování hospodářské a měnové unie a zejména dosáhnout zdokonalené správy ekonomických záležitostí v Unii založené na větší odpovědnosti členských států.“

Nová legislativa zahrnuje zdokonalený rámec dohledu zaměřený na prevenci nadměrné makroekonomické nerovnováhy a na pomoc divergujícím členským státům EU s tvorbou plánů nápravných opatření dříve, než bude tato divergence trvalejšího rázu. Nová legislativa zaměřená na prevenci a nápravu nadměrné makroekonomické nerovnováhy se použije na všechny členské státy EU kromě těch, na které se vztahuje program mezinárodní finanční pomoci a u nichž již probíhá pečlivá kontrola společně s plněním podmínek.

Součástí postupu při makroekonomické nerovnováze je mechanismus varování pro včasné zjištění nerovnováhy, který vychází z transparentního srovnávacího přehledu ukazatelů pro všechny členské státy EU s prahovými hodnotami pro varování v kombinaci s hospodářským hodnocením. Toto hodnocení by mělo vzít v úvahu mimo jiné nominální a reálnou konvergenci v rámci eurozóny a mimo ni. Při posuzování makroekonomické nerovnováhy by měl tento proces zohlednit její závažnost a případné negativní hospodářské a finanční dopady, které prohlubují zranitelnost hospodářství EU a ohrožují bezproblémové fungování HMU.

Členské státy EU, na které se vztahuje výjimka a rovněž postup při nadměrné nerovnováze, mohou být sotva považovány za země, které dosáhly vysokého stupně udržitelné konvergence, jak stanoví článek 140 odstavec 1 Smlouvy.